

دکتر محسن ایمانی
استادیار دانشگاه تربیت مدرس

تربیت با الهام از روای و بهر روز

عید نوروز مبارک به غنی و درویش
باز دلدار، زینبختانه دری را بگشا

امام خمینی (ره)

اندک اندک بهار از راه می‌رسد و می‌توان از آن برای تربیت فرزندان خویش الهام گرفت. بهار، بیانگر ادامه حیات و نیز تجدید حیات است. فرزندان ما هم در سایه والدین به ادامه حیات می‌پردازند و در برتو الطاف و تجربیات آنان تجدید حیات پیدا می‌کنند. به عبارت دیگر، اگر فرزندان خطایی مرتکب شوند، با راهنمایی‌ها و ارشادات والدین خود در طریق حق قرار می‌گیرند و چون در مسیر حق گام می‌نهند، انوار الهی بر آنان تابیدن می‌گیرد؛ زیرا آنان خداوند را ولی خود می‌دانند و پروردگار نیز آنان را از تاریکی‌ها به سوی نور می‌برد. «الله ولی الذین امنوا یخرجهم من الظلمات الی النور». آری، در پرتو انوار الهی می‌توان هر روز در نوروز به سر برد و گوش جان به آوای مولا علی (ع) سپرد که می‌فرماید: «کل یوم لایعضی الله فیه فهو یوم عید». هر روزی که در آن معصیت و نافرمانی الهی نشود، آن روز، روز عید است. بدین ترتیب، باید فرزندانمان را طوری تربیت کنیم که با دوری از نافرمانی خداوند، هر روز خود را عید بدانند و در درون خود عید فرمان برداری از خداوند را جشن بگیرند.

از آن جا که ایام نوروز را پیش‌رو داریم، ضمن آرزوی سالی پر از شادمانی، سلامت و سعادت برای خانواده‌های محترم، توجه پدران و مادران عزیز را به نکات زیر جلب می‌کنیم.

۱- توجه به پاکیزگی‌های درونی و بیرونی

برای برحورداری از عید و بهار واقعی باید به دور از گناهان زیست و توبه را بیشه کرد. دل از ناپاکی‌ها پاک داشت و به تطهیر باطن همت گماشت تا در دل جوانه‌های امید سرزند و شکوفه‌های زیبا و خوشبو فضای درونی وجود انسان‌ها را بر طراوت و عطراگین سازد. برای یابی درون به این آوای دل انگیز قرآن گوش فرا دهیم که می‌فرماید: توبوا الی الله توبه نصوحا.

راه دیگر برای تطهیر درون آن است که صدقه بدهیم، لذا خدای تعالی در قرآن خطاب به پیامبر (ص) می‌فرماید: خذ من أموالهم صدقه تطهرهم و ترکیهم، یعنی ای پیامبر از اموال آنان صدقه دریافت کن تا آنان را تطهیر و ترکیه کنی.

در ایام نوروز، که معمولاً همه تلاش می‌کنند لباس‌های نو بپوشند و با لباس‌های نو در کوی و برزن ظاهر شوند، نباید صدقه دادن به فقرا را به فراموشی سپرد و این سخن را آویزه گوش جان قرار داد که:

میسند تو ای توانگر که بسی فقیر و مضطر
سر رهگذر بمیرند و تو را خیر نباشد

سب نباید خود لباس نو بپوشیم و از یاد محرومان غافل بمانیم. تلاش کنیم که بر تن فقیران نیز تن پوش و لباسی نو بپوشانیم و با خود بگوییم:

عید آن نیست که ارباب جمال
جامه ناز بپوشند و به الطاف مزید

در چنین حالتی است که ما می‌توانیم احساس شادمانی، نشاط و بهار را در وجود خود بیابیم.

پاکیزگی در بیرون نیز باید مدنظر باشد. رسول گرامی اسلام (ص) در باب نظیف بودن مسلمین فرمود: «التطافه من الايمان». توجه به این امر ضرورت انجام نظافت در خانه را محرز می‌سازد، چیزی که در فرهنگ ما تحت عنوان خانه‌تکانی از آن یاد می‌شود. باید ترتیبی اتخاذ کرد که وسایل خانه در جایگاه‌های دیگری قرار بگیرند و از چیدمان جدیدی برخوردار باشند تا تنوعی لذت‌بخش را پدید آورند.

۲- دید و بازدید

آن‌چه در فرهنگ دینی تحت عنوان «صله ارحام» مطرح می‌شود، در ایام نوروز به صورت دید و بازدید متجلی می‌گردد. این امر فواید فراوان در پی دارد که از جمله آن طولانی شدن عمر آدمی است. حضرت امام سجاد (ع) می‌فرماید: «صله رحم کنید تا خدا بر عمر شما بیفزاید». مرحوم علامه طباطبایی نیز در تفسیر المیزان می‌نویسد: مشیت الهی بر این امر تعلق گرفته است، پس آن را انجام بدهید تا ثمره آن را ببینید. پس خوب است که کدورت‌ها را فراموش کنیم، دل از کینه‌ها پاک گردانیم، تن به طراوت بهار سپاریم، جان را با شادابی ناشی از گذشت همراه سازیم تا به‌واقع طعم شیرین بهار را با همه وجود خود بچشیم.

۳- سفر کردن

در ایام نوروز و بهار، مردم به قصد سفر از خانه و کاشانه خود به در می‌آیند و راهی دشت و دمن و شهر و دیاری دیگر می‌شوند. پیامبر اسلام (ص) سفر کردن را رمز سلامت دانسته‌اند و می‌فرمایند: «سافروا تصحوا». البته سالم سفر کردن نیاز به رعایت قوانین و ضوابط دارد. با رعایت آن‌ها می‌توان سفری خوب و خوش را برای خود و اعضای خانواده رقم زد. با گذر زمان و ماندن در خانه‌ها دل اهل و عیال می‌گیرد و می‌گویند: «دل من گرفته زین جا هوس سفر نداری؟» پس با وجود امکانات لازم و صحت تن نباید در خانه نشست، بلکه باید در ایام تعطیل در تدارک سفر باشیم. کسانی که به سفر نمی‌روند، امکان بروز بیماری در آنان شدت می‌گیرد و زبان حال آنان چنین است:

بگفت از پس چار دیوار خویش

همه عمر نهاده‌ام پای پیش

خوب است که سفرها جمعی بوده، به‌گونه‌ای نباشد که برخی در خانه بمانند. پس سفر آن‌گاه دل‌نشین و دل‌انگیز است که پدر و مادر و فرزندان همه با هم و در کنار هم باشند تا همه این خوشی مضاعف را با هم تجربه کنند. البته برداشتن توشه و وسایل مورد نیاز نیز باید مدنظر باشد. به یاد داشته باشیم که بهترین توشه برای سفر آخرت تقواست. قرآن کریم می‌فرماید: «ان خیر الزاد التقوی». سفر عبرت‌آموز است و باید این را نیز به خاطر داشته باشیم که

از سفرها عبرتی بگیریم، لذا قرآن می‌فرماید: «قل سیروا فی الارض فانظروا کیف كان عاقبة المکذبین». سعدی نیز توصیه به سفر کردن داشته، آن را رمز پختگی آدمی می‌داند:

بسیار سفر باید تا بخته شود خامی

صوفی نشود صافی تا سرنکشد جامی

علاوه بر آن سفر را رمز کامیابی هم تلقی کرده و گفته است:

نه گیتی پس از جنبش آرام یافت

نه سعدی سفر کرد تا کام یافت

بیاییم برای غنا بخشیدن به علم و تجربه فرزندان خویش، هم به سفر برویم و هم آنان را همسفران خویش قرار بدهیم. در سفر برای فرزندان خود از اداب و رسوم مردم شهرها بگوییم تا آنان هر چه بیش‌تر با فرهنگ اسلامی ایران و هنجاری‌های فرهنگی و اجتماعی آن آشنا گردند و بتوانند با فراگیری آن، هر چه بهتر فرایند اجتماعی شدن را بیاموزند و در تطبیق با جامعه و ارزش‌های آن هماهنگی بیش‌تری داشته باشند.

فرزندان ما باید آموختن درس سازگاری با جمع و جامعه و عدم اذیت و آزار دیگران را نیز در سرلوحه کارهای خویش قرار بدهند و همواره این سخن گوهر بار پیامبر اسلام (ص) را در خاطر داشته باشند که می‌فرماید: «المسلم من سلم المسلمون من یده و لسانه». یعنی مسلمان کسی است که سایر مسلمانان از دست و زبان او در امان باشند. بدین ترتیب می‌توانند بهشت گونه‌ای را در این جهان فراهم آورند. در این زمینه چه نیکو گفته‌اند:

بهشت آن‌جاست گزاری نباشد

کسی را با کسی کاری نباشد

زندگانی در این فضای بهشت‌گونه، خود مقدمه‌ای برای دست یافتن به بهشت واقعی است که در جهان آخرت به مؤمنان عرضه می‌گردد. پس بیاییم در بهار دنیا بهشت و بهار آخرت را زمینه‌سازی کنیم و از بهار، درس همیشه بهاری زیستن را فرا بگیریم و این درس را به فرزندان و شاگردان خود نیز بیاموزیم تا آنان نیز به همراه بزرگ‌ترها، نخست به تطهیر درون بپردازند و آن آگاه محیط بیرونی را پاکیزه نگاه دارند و سپس به مهمانی صالحان بروند و در محضر آنان خوشه‌چینی کنند و بگویند:

سعدی مگر از خرمن الطاف بزرگان

یک خوشه بیخشند که ما کشت نکردیم

و در نهایت به سیر و سفر بپردازند، سیر در آفاق و انفس نمایند و در هر سفر توشه‌ای بگیرند و با سیر و سفر و قواعد آن آشنا گردند تا در هر روز با درکی نو زندگی کنند. بر معنای واقعی نوروز واقف شوند و پیوسته برای خود حیاتی پربار و نو را فراهم آورده، مسیر تعالی را طی کنند.

ما ز بالایم و بالا می‌رویم

ما ز این جا و از آن جا نیستیم

ما ز دریایم و دریا می‌رویم

ما ز بیجایم و بیجا می‌رویم